

BUCOVINENI ÎN VIAȚA CULTURAL-ȘTIINȚIFICĂ A ROMÂNIEI POSTBELICE (V)¹

VASILE I. SCHIPOR

Bukowiner im kulturell-wissenschaftlichen Leben Rumäniens in der Nachkriegszeit (V)

(Zusammenfassung)*

Die Flucht und das Schicksal der Bukowiner Flüchtlinge in Juni 1940, bzw. März-April 1944 waren sogenannte „Tabu-Themen“ in Rumänien vor den 1989er Ereignissen. Indem es die Forschungen in dieser Hinsicht weiterführt, gehört das dokumentarische Material *Bukowiner im kulturell-wissenschaftlichen Leben Rumäniens in der Nachkriegszeit (V)* zu den wenigen alleinstehenden Werken, die diesen ergebnisreichen Forschungszweig gewählt haben.

Innerhalb der Beschäftigungen mit der Kulturgeschichte im allgemeinen, aber auch mit der Literatur- und Sozialgeschichte insbesondere, ergänzt die unterliegende Studie die bisherigen Kenntnisse durch die Forschung eines Bereiches der gegenwärtigen Geschichte, den die Forscher langer Zeit vermieden haben und der als Bestandteil des nationalen und europäischen kulturellen Patrimoniums verstanden wird.

In diesem Sinne und trotz vieler Schwierigkeiten (Zerstreuung der Bukowiner im ganzen Gebiet Rumäniens, die Auswanderung mancher von ihnen in den Okzident, die Unzuverlässigkeit einiger Quellen und der Mangel an Mitteln für Feld-, Archiv- und Bibliotheksforschung, die Ablehnung oder sogar die Angst vieler Überlebenden, ihre Memoiren zu schreiben, das schwache Interesse der Nachfolger an der Familienforschung usw.) haben wir diese Studie verfasst, um sie zukünftig in einem biobibliographischen Nachschlagewerk mit alphabetisch geordneten, einer breiten Kategorie von aus der Bukowina geflüchteten Bukowinern verschiedener Nationalitäten und Konfessionen zugänglichen Daten einzubeziehen. All das ist ein Beweis für die deutliche Präsenz der Bukowina in der kulturell-wissenschaftlichen Entwicklung des Landes durch eine hervorragende schöpferische, heute wenig bekannte und bewertete Tätigkeit.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Flucht, Vertreibung, Deportation, Ribbentrop-Molotov Pakt, europäisches Drama für mehrere Generationen, Kriegsoffer, politischer Schuld, ethnische Diskriminierung und Hass, tragische Lebenserfahrungen, extreme Situationen, Authentizität und Ausdruckskraft, Trauma und soziale Marginalisierung, Erinnerungen an die Flucht, Bewusstseinsstrom, Humanisierung einer tragischen Welt,

¹ Pentru întreaga problematică a temei, vezi un tablou mai amplu în *Bucovineni în viața cultural-științifică a României postbelice* (I), în „Analele Bucovinei”, Rădăuți – București, anul XVII, nr. 2 (35), iulie – decembrie 2010, p. 367–374.

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Bedauern und Nostalgie der Vergangenheit, Bewahrung des tragischen Gedächtnisses der Bukowiner, Genesung der moralischen Reflektion in der Öffentlichkeit, wenig bekannte und bewertete schöpferische Tätigkeit.

Refugiul și destinul refugiaților bucovineni, din iunie 1940 și martie–aprilie 1944, au reprezentat un teritoriu tabu în România înainte de evenimentele din 1989. După evenimentele din 1989, aceste teme încep să fie frecventate de către istorici în cadrul unor proiecte de sine stătătoare.

Pentru bucovineni – ca și pentru basarabeni –, înțelegerile secrete dintre Hitler și Stalin, parafate în 1939, au avut urmări catastrofale, producând o tragedie europeană pentru mai multe generații.

La fel ca toți refugiații din toate locurile și din toate timpurile, refugiații din Bucovina sunt victime ale războiului. Evenimentele din 1940 și 1944 au produs o schimbare brutală a destinului lor. Ei își părăsesc casa și locurile natale, fugind din calea sovieticilor și devenind „vinovați politic” pentru că au fugit de pe teritoriul U.R.S.S. Statutul lor de refugiați este o vreme incert. Vina lor politică este deseori mascată prin indicarea locului de origine: „originari din Bucovina, stabiliți pe teritoriul R.P.R. după 1 iunie 1940”; „transfugi sau fugiți de pe teritoriul Uniunii Sovietice”². Locurile lor de rezidență sunt Banatul, Vâlcea, Câmpulung Muscel, Pitești, Brașov, București, Deva, Sibiu, Cluj, Oradea, Iași, Piatra Neamț, Gura Humorului, Rădăuți, Suceava, precum și unele localități rurale din preajma acestora (Cața, județul Brașov; Ițcani, Costâna – Suceava; Dornești, Țibeni – Rădăuți, Vama. Aici ei își reorganizează întreaga lor viață, depășind nu de puține ori trauma anilor '40 și marginalizarea socială prin calitățile lor recunoscute: „hărnicie, obișnuință de a face față greului, simț al echilibrului, putere de adaptare, bună organizare a gospodăriei după modelul «neamțului», solidaritate familială și de grup”³.

Ca și în cazul Aniței Nandriș⁴, credința în Dumnezeu, cultul familiei, grija aparte pentru copii, mergând adeseori până la sacrificiul de sine, și dragostea de țară îi caracterizează pe refugiații bucovineni, ajutându-i să supraviețuiască în deceniile de după război și să se afirme chiar în viața socială, economică, științifică, literară și culturală din România.

Pentru convingerile lor politice, unii dintre refugiații bucovineni sunt arestați, condamnați și închiși. Puțini reușesc să plece în Occident, urmându-și destinul pe drumurile anevoioase ale exilului.

² Conf. Ruxandra Cesereanu, *Comunism și represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid național*, Iași, Editura Polirom, Colecția „Plural M”, Seria „Idei contemporane”, 2006, p. 142–146.

³ *Ibidem*, p. 150

⁴ Vezi Anița Nandriș-Cudla, *20 de ani în Siberia. Destin bucovinean*, București, Editura Humanitas, 1991, 184 p. Cartea „o capodoperă spontană și naivă a deportării”, este premiată de Academia Română

Continuând preocupările menționate mai sus (dar și altele din literatura istoriografică a problemei), lucrarea noastră aspiră să aducă un spor de cunoaștere în istoria temei, prin explorarea unui teritoriu al istoriei contemporane ocolit vreme îndelungată de către cercetători și înțeles de noi ca parte integrantă a patrimoniului cultural național și european. Totodată, facem precizarea că lucrarea noastră se află în intimitatea unor obiective cu semnificație aparte în Bucovina de astăzi: – stimularea, formarea și consolidarea unei conștiințe noi, moderne privitoare la valoarea patrimoniului propriu, ca parte integrantă a patrimoniului european; – apropierea de orizonturi noi de înțelegere și interpretare a faptelor ce aparțin acestui teritoriu al istoriei noastre postbelice; – stimularea interesului pentru cunoașterea despovărată de clișee și stereotipuri a istoriei noastre recente; – menținerea vie a memoriei tragediei bucovinenilor din veacul trecut și „însănătoșirea reflecției morale” în spațiul public din România de astăzi și din vecinătățile sale.

Gândită astfel, în pofida multor dificultăți (risipirea bucovinenilor pe întregul teritoriu al României, migrarea unora dintre ei în Occident, precaritatea surselor și a resurselor destinate cercetării sistematice de teren, arhivă și bibliotecă, refuzul și uneori chiar teama multor supraviețuitori de a-și scrie amintirile, inapetența urmașilor pentru recuperarea memoriei familiei etc.), lucrarea noastră aspiră să devină un dicționar biobibliografic de interes, cuprinzând fișiere deschise pentru o largă categorie de bucovineni, de diverse naționalități și religii, refugiați din Bucovina și ordonate alfabetic. Toate acestea ilustrează, în primul rând, „prezența Bucovinei în evoluția cultural-științifică a țării”, despre care scria Traian Cantemir la începutul anilor '80 din veacul trecut, printr-o remarcabilă „activitate creatoare”, astăzi insuficient cunoscută și valorizată⁵.

* *

Antonescu (Antonovici), George. Născut în 11 iunie 1908, în localitatea Horecea Mănăstirii, suburbie a orașului Cernăuți. Fiul lui Neculai Antonovici și al Zamfirei, născută Vereha, țărani. Face școala primară în satul natal (1916–1917) și la Cernăuți (1918–1922). Studii secundare la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți (1922–1929), apoi universitare la Facultatea de Teologie (1929–1933). La Cernăuți audiază și cursurile Facultății de Litere și Filosofie, frecventând totodată și Seminarul Pedagogic Universitar (1933–1936). Corector și încasator la ziarul „Glasul Bucovinei”. Activează în cadrul Societății academice studențești „Junimea” și în Societatea Muzicală „Armonia”. Preot cooperador la Mămăieștii Noi, județul Cernăuți (septembrie 1935 – ianuarie 1936). Din 1937, funcționează în cancelaria Mitropoliei Bucovinei. Printre altele, aici răspunde de partea redacțională a periodicului „Credința” (1937–1949) și a „Calendarului creștin-ortodox”.

⁵ Traian Cantemir, *Dimensiuni cultural-științifice bucovinene*, Cuvânt-înainte la volumul [I. Pinzaru, Petru Froicul. *Știința în Bucovina. Ghid biobibliografic*. vol. I. Suceava, Biblioteca Județeană, 1982,

Debut publicistic în „Junimea literară” (1931). Cofondator, împreună cu Mircea Streinul, Ion Roșca, George Drumur și Neculai Pavel, al grupării „Iconar”, care își propune să afirme în literatură noi forme de artă. Colaborări, cu versuri, proză, articole literare și culturale la diverse periodice: „Glasul Bucovinei”, „Țara Șipenițului”, „Plai” (Plaiul Cosminului, 1934), „Iconar” (Cernăuți, 1935), „Răboj” (București, 1932–1936), „Rod nou” (Siliștriu, 1934–1935), „Frize” (Brașov, 1934–1935), „Orion” (Rădăuți, 1935), „Bucovina”, „Bucovina literară”, „Revista Bucovinei” (Cernăuți), „Buna-Vestire”, „Convorbiri literare”, „Universul literar” (București).

Căsătorit în 1933, cu Silvia Teodorovici, născută în 30 mai 1911 la Cernăuți, autoarea unor povestiri cu caracter memorialistic publicate în revista „Junimea literară”, sub pseudonimul Laura Miron, și ulterior în volum (1992).

În 1939, revine la numele vechi de familie al bunicului, Antonescu. Pseudonim: George Zamfira Antonescu.

Refugiat, în 1940, în Oltenia.

Refugiat, în 1944, la Boșoteni, județul Romanai.

După război, la Suceava, colaborează la câteva periodice teologice: „Foaia oficială” a Mitropoliei (1947), „Cuvântul adevărului” (1948). Tot aici, împreună cu Mihail Cazacu, Dimitrie Loghin și D. Florea-Rariște, fondează gruparea literară „Voievodul” și publică *Floare de gând. Culegeri din scrisul bucovinean* (1947). Despre rostul acestui „început de carte” editorii scriu aici în articolul redacțional: „În strădania de refacere și reînălțare spirituală a poporului nostru, credem a nu fi inutilă participarea sufletului bucovinean cu specificul său, a cărui contribuție a îmbogățit – în tot trecutul nostru istoric – patrimoniul cultural al neamului.

Mănunchiul acesta de literatură ar vrea să aducă ceva din prospețimea aerului mirezmat al pădurilor și înălțimilor carpatine, în care sufletul bucovinean și-a avut întotdeauna mediul propriu de trăire și creare.

Reunim aici gânduri și simțiri ale acelor cari încearcă să sădească suflet din sufletul lor, flori din florile gândului lor, în grădina culturii acestui colț de țară.

Și am dori ca acest prim rod, în zori de pace, al gândurilor cari ne-au însuflețit să fie o punte azurată de legătură cu înaintașii noștri și un mijloc de comuniune spirituală cu toți confracții cari, oriunde s-ar afla, poartă cu ei icoana plaiurilor pline de Dragomirne și Sucevițe de vis”⁶.

Această „solie arboroseană”, trimisă, ca expresie „a peregrinărilor noastre către ideal”, tuturor confracțiilor risipiți, difuzează versuri (Mircea Streinul, Eusebiu Camilar, George Drumur, N. Tcaciuc-Albu, Ghedeon Coca, Neculai Roșca, Iulian Vesper, Teofil Lianu, E. Ar. Zaharia, George Voevidca, Petru Rezuș, Dimitrie Loghin, D. Florea-Rariște, Eugen Frunză, Sevastia Florea, Constantin Olariu), proză (George Antonescu, *Suflete în primăvară*, p. 13–21), articole diverse (Eusebiu Fochi, *Copilul în literatura scriitorilor Lucian Blaga și Ionel Teodoreanu*, p. 30–33; George Drumur, *Oameni și destin în scrisul lui Mircea Streinul*, p. 45–46;

⁶ *Început de carte*. articol nesemnat, în George Antonescu, Dimitrie Loghin, *Floare de gând. Culegeri din scri*.

Gr. Macovei, *Un compozitor bucovinean uitat: Victor Vasilescu*, p. 47–48; G. Antonescu, *Mircea Streinul printre noi*, p. 49–53).

Din sumarul acestei delicate „flori de gând”, deja aplecată „supt vremi”⁷, reținem și o pledoarie pentru valori: „Opera de culturalizare a întregii societăți, indiferent de clasă și profesiune, este o datorie [...] primordială pentru orice conducere de stat. [...] Valorile joacă un rol hotărâtor în această direcție. Ele [îi] adună pe oameni sub același acoperiș, îi apropie unul de altul și le fac plăcută, necesară chiar, societatea lor. Valorile, contrar bunurilor materiale, devin mai gustate, mai pure, când reușesc să înflăcăreze un număr mai mare de oameni. [...] Valorile spirituale cheamă deci pe oameni unul către altul, îi scot din carapacea îngustă a eului lor; îi adună, îi fac să se înțeleagă, să se entuziasmeze pentru aceleași țeluri și astfel se plămădește acea pastă maleabilă, totuși[i] puternică, bine închegată, care se impune ca o unitate: comunitatea”⁸.

Stabilit la Câmpulung Moldovenesc, în 1950, unde este paroh la Biserica „Sfântul Nicolae” și, o vreme, protopop de Câmpulung. Împreună cu soția sa, Silvia Antonescu, frecventează cenaclurile literare „Pro libris” și „Țara de Sus” (1970–1990).

După război, George Antonescu este colaborator la „Zori noi” (Suceava), „Tribuna” (Cluj-Napoca), „Cronica” (Iași). După 1989, colaborează la „Buciumul” și „Candela” (Câmpulung Moldovenesc, 1990).

Târziu, în 1992, George Antonescu își publică opera în două volume, modeste însă ca realizare editorială: *Neuitatele plaiuri natale*, vol. I, *Poezii*, cu un cuvânt-înainte, *George Antonescu – scriitor bucovinean*, de Constantin Blănaru, Suceava, Editura „Cuvântul nostru”, 1992, 64 p.; *Neuitatele plaiuri natale*, vol. II, *Proză*, Suceava, Editura „Cuvântul nostru”, 1992, 176 p. (în colaborare cu Silvia Antonescu).

George Antonescu trece la Domnul în Câmpulung Moldovenesc, în 1 iunie 1993.

Poezia lui George Antonescu „se înscrie printre metamorfozele moderne ale tradiției”. „Descriptivismul ușor spiritualizat”, „plaiul bucovinean cu ape, izvoare,

⁷ Din creația lui Mircea Streinul, autorii retipăresc, printre altele, poemul *Cuvânt către fratele soare*, preluat din ciclul *Zece cuvinte ale Fericitului Francisc din Assisi* (1936), inclus ulterior în volumul *Opera lirică* (1939). Făcând precizarea că semnul electoral al „regimului democrat-popular”, la alegerile din noiembrie 1946, a fost Soarele, reproducem textul integral: „Binecuvântează, frate soare, / fruntea care ți se-nchină; / fă-mă, Doamne, larg și depărtare / și mă bate cu lumină; // fă-mă, Doamne, brumă și răcoare, / fă-mă apă, fă-mă rouă – / să mă soarbă cerbii în izvoare, / mestecat cu ceru-n două; // binecuvântează, frate soare, / mâna slabă, care scrie; / fă-mă, Doamne, luminiș de zare, / sărutat de-albastra glie; // fă-mă, Doamne, vânt de floare, / să ia-n aripi albina, / fă-mă, Doamne, nor de-nserare, / să-i port soarelui lumina. // Frate, eu te-aud în lut cum spui / rugăciunea grăului / pentru pâinea viitoare, / frământată în sudoare; // frate, eu te văd cum luminezi / rădăcinile-n livezi – toată iarba, cât de mică, / mănăstire se ridică; // frate, eu te simt în fiecare spic, / bob de sânge, soare mic, / veșnicie foarte mare, / strânsă în nimic. // Te-nalți dominator și pur / din mănăstirea codrilor de-azur; / mai fumegă tăcuți pe mări / luceferii albastrei depărtări. // Si lanurile se-nfioară / de parc-am fi tărănă-ntăia oară” (p. 6–7).

⁸ Mihail C

codri și țărani, surprins într-o lumină egală, fără timp, reprezintă materia în care se încrustează simbolurile unor trăiri potolite”: „Cerule, arcuit ocrotitor – observă Gheorghe Hrimiuc-Toporaș –, și apele răsfrâng imaginea frustă a unui eden rustic, apropiat și prielnic omului, unde gesturile cele mai simple capătă o solemnitate ceremonioasă. Bucolică, fără a fi convențională, lirica evoluează firesc de la expresionismul formal, vizibil în stilizarea peisajului și extatica mișcării, la ortodoxismul imnic, celebrând «ploile și bobul»”⁹. Prozator cu „înclinații calofile”, George Antonescu „insistă în direcția realismului psihologic”, fără a avea însă „propriu-zis instinct epic”.

Pe lângă cele câteva poezii mai cunoscute și menționate de critică, *Culegător de spice*, „admirabilul madrigal” *Toast de seară*, *Pastel în roșu*, *Eglogă*, *Psalmodie pluvială*, din creația sa poetică, pentru tema în discuție, noi reținem alte câteva poeme: „În zarea codrilor cu cerul stins, / din nou ingenunchiat-am și am plâns... / domnește umbra lancelui pe aproape / căci noaptea-nstrăinării dă-n pleoape... // Pe-aicea n-avem jalea cui ne-o plânge; / surâsul ni-i suspin și lacrimile sânge... / În sate și livezi, ca-n țințirim, / cuvânt de mângâiere nu mai știm. // De mult oprit-am cântecului mersul / prin amintirea văilor cu grâne... / Doar codrul ne mai spune versul / tăcut al bucuriilor de mâine. // Abia putem vedea de după munți / lumina mâinilor ori albe frunți / ca flămurile păcii licărind... / Dar credem că ne-om mântui curând?... // Purta-vom crucea patimilor grele / cât crinii dorului n-or crește-n ele... / Arhangheli răzbuna-vor ca-n trecut / robiile ce-amarnic ne-au durut” (*Dor de peste munți*, I, 1992, p. 9); „Depart, drum de dor și dealuri sure, / rumânul îi sărac..., n-are mălai, nici cruce!... / Nu-i Vodă Ștefan, bunul, să se-ndure / de viața asta grea de șerb ce-o duce... // Copiii nu zâmbesc, nici nu se joacă, / nu sburdă mieii cu mioarele... / N-auzi, a rugă, clopote, nici toacă / și parcă nu lucește soarele... // Trenuri de nădejde s-au dus peste hotar, – / Ci-n străinime doina încă n-a murit! / Din trupurile străbune grâne cui răsar?... / Cireșii-n primăvară cui au înflorit?!...” (*Înstrăinare Bucovina, 1940–1941*, I, 1992, p. 10).

Nostalgie este expresia „dorului țării” de demult și al „casei părintești pitită-n amintire”, rătăcind pe „drum de nord”, când „plânge departe Prutu-n nai de ape”: „O mantie de osândit tristețea-mi port – / Prieteni nu-mi surâd în uliți de cătun... / Sunt zile când lumina verii n-o suport, / Nici jocul ploilor, nici vântul nu mi-i bun. // Îmi fuge rânduneaua gândului-n neștire / la streășina cu mușchi și lujer alb de fum / al casei părintești pitită-n amintire, / spre care nu mai duce, Doamne, nici un drum. // N-am pus de mult icoanei vechi un fir / de busuioc și-n stinsa candelă de atâtea dolii, / o văd abia prin lacrimi, ca un trandafir... / Pe prispa cu lăicer sărac mâncat de molii // Cu moșul Damian, cu tata, Nicolae, / de dorul țării aș doini, ca-n vremuri bune!... / Credința să mă-nvăluie ca o vâpaie, / cu maică-mea Zamfira-n zvon de rugăciune” (I, 1992, p. 14).

⁹ Emil Satco, Ioan Pînzar, *Dicționar de literatură Bucovina*, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbierea”, 1993, p. 11–12; Adrian-Dinu Rachieru, *Poezii din Bucovina*, Selecție, studiu și profiluri critice, Timișoara Editura Helicon. 1996. p. 31–35; Eugen Simion (coordonator general), *Dicționarul general al literaturii*, București, Editura Academiei Române, 2004, p. 195.

Câteva dintre creațiile pe teme religioase (crescute „pe un fond confesiv cultivat, evlavios și mesianic”) sunt, de asemenea, de reținut: *Pribeag printre stele* („O, suflète-al meu pribeag, hulub mezin, / doritu-mi semn al păcii unde-i, în ce măslin? / La cine gândul să-mi ridic din tină? / La ce mi-i bună-a ochilor lumină, / de n-ai via în chipu-mi șters / tu neamul meu cu al său viers / De doină-arzând ca rug în soare? // Și cui să-i spun că inima mă doare / Când văd strivită-o floare, un fir de iarbă / Arzând când stau stihiiile să fiarbă? / Spre tine cată florile și ție / Ți se-nchină-n lanuri grânele, / Căci tu doar pretutindenea viezi: / În aer, pe ogoare și-n livezi. // De tine-ascultă vremea care pune / În fiecare răsărit câte-o minune, / În tine neamul meu, ca-n soare, o plantă, / Mai bună-mi crește inima și mai înaltă” (I, 1992, p. 17), *Ieșire din Cetate, Stihuri de seară, Doxologie, Psalm* („Te laudăm, o, Doamne, pentru harul / plinirii bobului de grâu înaurit / și pentru bucuria ce ne-ai dăruit / cu ploaie binecuvântând hotarul. // Rămâne-vom aici unde ne-ai pus / să vremuim cu vremea an de an, / cu plugul să-nflorim, din lan în lan, / trudite bucurii din mila Ta de sus. // Te laudăm, prea bunule Stăpâne, / și pentru codrii plini de sănătate, / în cari ai sihăstrit Rarăul, frate / livezilor cu soare bun și pâne. // Fii laudat Tu ce faci să-nvie / o țară-n rugă, muncă și tăcere / și-un neam întreg pe creste de-nviere / să-și ducă viața ca o liturghie” (I, 1992, p. 63).

Din proza părintelui refugiat George Antonescu, pentru tema noastră prezintă interes, mai ales, câteva schițe: *Disperații* (II, 1992, p. 51–59); *Fugarii* (II, 1992, p. 60–65, republicare din „Bucovina”, 11 mai 1942); *Dincolo* (II, 1992, p. 66–73); *Urmăritul* (II, 1992, p. 73–80, republicare din „Bucovina literară”, 14 martie 1943); *Zi mare* (II, 1992, 80–85, republicare din „Bucovina”, nr. 228, 13 aprilie 1942). Evocând momente dramatice din viața comunităților bucovinene ocupate de sovietici, în iunie 1940 („invazia păgânilor”, „batjocura hoardelor roșii”), George Antonescu surprinde trăiri și manifestări ale oamenilor: „Mușcă din oameni desnădejdea! De câteva zile n-a mai fost la troiță... Și-a spus rugăciunile la icoana din cămară, ori la cornul casei, spre biserică. Totuși îi lipsea ceva, îl apăsa parcă o presimțire ciudată. Îl durea durerea obștească pe care o simțea plutind în văzduh, pe care o auzea oftând în sbuciumul frunzei, în suspinul înăbușit al pământului, pe care îl cunoștea bine inima lui.

Copleșit de atâta amar, gândul de a merge sau de a nu merge în câmp i se învolbură acum mai tare, oțărându-se. Hotărârea creștea ca o poruncă. Va merge la troiță, ca să adune acolo pe toți obișduiții, să se roage împreună cu ei... Îi arde sufletul de jalea celor mulți!” (I, 1992, p. 52); „Se apropia toamna și speranța unei prefaceri în bine se ofilea ca și câmpurile sătenilor. Viața le era din zi în zi tot mai stânjenită, mai plină de teamă. Agenți ai noii stăpâniri controlau fiecare mișcare a omului. După un timp, intrară prin gospodării și însemnară în hârtiile lor câte capete de vite aveau, cât pământ, câți copii de școală. [...] Se svonea că bolșevicii aveau de gând să adune de prin sate toți băieții până la 18 ani și să-i transporte în inima Rusiei. În unele părți cică ridicaseră până și pruncii de la patru ani și-i duseră undeva departe... să lege legile lor. [...]

Nu se putea trăi aici, cu sufletul înăbușit de înstrăinare. Nici tu cântec românesc, nici biserică, nici școală ca până atunci” (II, 1992, p. 60, 63, 64).

Și alte câteva scrieri în proză din opera sa prezintă interes, sub diverse aspecte ce privesc Bucovina patriarhală, istoria locală, satul, casa tradițională și ethosul românesc: *Iatacul cu semne* (1932); *Poveste cu flori de omăt* (1932); *Vacanța de odinioară* (1932); *O escapadă* (1932); *Păienjeniș sentimental* (1933); *Casa cu icoane* (1942); *Suflete în primăvară* (1947).

Hâj, Simion. Născut în 31 august 1895, în localitatea Volovăț din districtul Rădăuți. Învăță la Școala poporală din sat, sub supravegherea învățătorului Dionisie Tofănel, dovedind „o dispoziție nativă” pentru învățarea limbilor străine. Își continuă studiile la Gimnaziul Greco-Ortodox din Suceava, unde își susține bacalaureatul „cu distincție”.

În 7 decembrie 1914, trece în România și se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Iași. La 15 martie 1915, este primit la Școala de Ofițeri de Artilerie din București. După absolvirea școlii militare, este stagiar la Regimentul 11 Artilerie Focșani. La 14 august 1916, este transferat la Regimentul 23 Obuziere Buzău și participă, ca ofițer de legătură, la operațiunile militare de pe Valea Oltului. Avansat la gradul de sublocotenent (15 mai 1917), apoi locotenent (1 octombrie 1917). În 1917, ofițerul bucovinean de artilerie Simion Hâj participă, în prima linie, la luptele de la Nămolosa și Mărășești, fiind decorat cu Ordinul „Coroana României” cu spade și panglică de Virtute Militară, „pentru bravura și destoinicia cu care și-a condus unitatea”. Alte ordine și distincții militare evidențiază meritele ofițerului Simion Hâj în Războiul pentru Întregirea Neamului. Prin Înaltul Decret Regal nr. 1 744, din 7 iulie 1918, i se acordă Medalia „Crucea comemorativă a războiului 1916–1918” cu baretele „Ardeal, Carpați, București, Mărășești”. Prin Înaltul Decret Regal nr. 3 877, din 27 noiembrie 1931, i se acordă Ordinul „Steaua României”. Medalia „Ferdinand I” cu spade pe panglică, acordată prin Înaltul Decret Regal nr. 3 945, din 4 decembrie 1931, menționează faptul că Simion Hâj „a făcut parte din Corpul voluntarilor ardeleni, bucovineni și [din] legiuni în Războiul pentru Întregirea Neamului, 1916–1918”. În perioada manevrelor militare din 1935 și 1935, este concentrat la Regimentul 17 Obuziere din Cernăuți, fiind avansat la gradul de căpitan în rezervă.

După demobilizare, Simion Hâj își continuă studiile la Iași, unde obține licența în drept (1918). După absolvirea studiilor universitare, Simion Hâj se întoarce în Bucovina, ocupând diverse funcții în administrația locală. În 1922, ca bursier, audiază cursuri de drept la Universitatea din Viena. În temeiul Deciziei nr. 94/1919, emisă de Consiliul Baroului Iași, în 7 iulie 1931, Uniunea Avocaților din România îi eliberează, Diploma de avocat cu nr. 3 568, spre a putea profesa avocatura. În 19 mai 1934, Simion Hâj își susține examenul de doctorat, cu teza *Efectele falimentului asupra raporturilor juridice preexistente, cu privire specială asupra contractelor*.

Căsătorit cu Maria Hlaciuc, născută în 10 iunie 1898, în Storoneț-Putila, se stabilește în Vășcăuți pe Ceremuș. Aici funcționează ca avocat pledant și desfășoară o bogată activitate culturală. Viața micului târg de provincie de pe Valea Ceremușului este animată în acești ani de intelectualii din jurul unor instituții și societăți: Școala Normală de Băieți, Societatea Filarmonică „Barbu Lăutaru”, Societatea „Românilor Ceremușeni”, cea din urmă, înființată în 1927 și având drept scop culturalizarea românilor deznaționalizați. Senator PNL în Parlamentul României și prefect al județului Storojineț. În colaborare cu Witold Krzysztofowicz, mare proprietar, și cu sprijinul Fondului Bisericesc al Bucovinei, construiește câteva pichete de gânceri, la Bărbești și Slobozia Banilei pe Ceremuș. Cu sprijinul ministrului Comunicațiilor, generalul Traian Moșoiu, modernizează șoseaua județeană Stăneștii de Jos – Stăneștii de Sus – Costești – Căbești, făcând astfel legătura zonei cu șoseaua Cernăuți – Vatra Dornei. Tot el construiește două școli primare în Ceartoria și Slobozia Banilei pe Ceremuș, fondează cooperative de consum și „obști de cumpărare” la Vășcăuți pe Ceremuș.

În 1936, Simion Hâj este numit avocat al statului la Storojineț, unde susține energic interesele Statului în procesele locale, bucurându-se de aprecierea forurilor ierarhice. Pentru faptele sale, se bucură de recunoaștere în viața publică din Bucovina, devenind președinte al Societății Culturale Naționale „Dionisie Bejan”, membru de onoare al Societății Mazililor și Răzeșilor Moldoveni, Filiala Banila pe Ceremuș (9 august 1936). Decorat cu Medalia „Centenarul Regelui Carol I”, acordată prin Decretul Regal nr. 1 915, din 5 mai 1939. După 1 septembrie 1939, primește în casa sa de la Vășcăuți pe Ceremuș refugiați polonezi, înlesnindu-le refugierea în zonele stabilite din România.

În timpul celui de al Doilea Război Mondial este mobilizat pe loc și se remarcă prin „spiritul de omenie și de dreptate înăscut”, adăpostind în casă familia de evrei și ajutându-i pe cei închiși în ghetoul din Cernăuți.

În primăvara anului 1944 se refugiază la Abrud și Arad. În iulie 1945 se stabilește la Bistrița, unde este ales decan al Baroului de Avocați, apoi la Suceava. În 1 mai 1949, când se desființează funcția de avocat al statului, devine avocat pledant, profesie pe care o exercită până la pensionare, în 1958. După această dată își continuă activitatea, ca jurisconsult, la diverse întreprinderi din Suceava și Rădăuți. Se retrage definitiv la pensie în 1972, după o activitate de 53 de ani în serviciul public.

În sesiunea din 30 ianuarie 1972, Comisia pentru acordarea titlurilor onorifice de la Institutul Yad Vashem (Israel) îi acordă lui Simion Hâj și soției sale, Metzia Hâj, Medalia Onorifică „Righteous among the Nations” în semn de apreciere pentru faptul că „și-au riscat viața pentru salvarea evreilor persecutați”, trecându-le numele pe Aleea celor Drepti între Popoare.

Simion Hâj se stinge din viață în Rădăuți, în 22 mai 1988¹⁰.

¹⁰ Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I, Iași – Suceava, Editura Princeps – Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbierea”, 2004, p. 479–480. Mai multe date și informații biografice la Dumitru Valenciu, *Drept al popoarelor. uitat de ai săi. în „7 zile bucovinene”. săptămânal iudetean de informații și publicitate, Rădăuți, anul V, n*

Medalia „Drept între Popoare” le este transmisă urmașilor săi, *post-mortem*, la Rădăuți, în 2004, în cadrul unei ceremonii publice.

În Bucovina de astăzi, Simion Hâj este încă un necunoscut. La Volovăț, se bucură însă de cinstire. În cadrul memorialului realizat cu purtarea de grijă a preotului paroh Dumitru Valenciuc, un „hăruit păstor de suflete pentru cinstirea înaintașilor”, numele său este trecut pe o placă de marmoră, la loc de cinste, lângă ctitoria binecredinciosului și slăvitului voievod Ștefan cel Mare, din 1502, într-o galerie cuprinzând 23 de „figuri ilustre” din istoria așezării¹¹.

Iliuț, Emanoil (Manole). Născut în 15 iulie 1882, în comuna Crasna IIschi din districtul Storojineț. Fiul lui Vasile și al Anisiei Iliuț, țărani mijlocași, neștiutori de carte. Împreună cu fratele său Ion și o soră, rămâne orfan de tată la vârsta de șapte ani. Învăță la școala din Crasna sub îndrumarea învățătorului Mihai Reuț (1888–1891), apoi, la îndemnul preotului Samoil Piotrovski-Petrescu, își continuă școala primară la Suceava (1891–1892). În perioada 1892–1900, urmează cursurile Gimnaziului Greco-Oriental din Suceava, ca elev bursier al Fondului Bisericesc din Bucovina, unde se bucură de instrucția și educația unor „profesori buni și dragi”: Eusebie Popovici, Ieronim Muntean, Ștefan Repta. Își continuă studiile la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității Francisco-Josefine din Cernăuți (1900–1904), beneficiind de o bursă și de venituri obținute ca mediator particular. Membru activ (1900–1904), emeritat (din 1905) și sprijinitor (din 1926) al Societății studențești „Junimea”.

În 1904, intră în învățământul mediu, ca profesor suplinitor, la Suceava. În 23 mai 1910 trece examenul de capacitate în filologia clasică, iar în 1 septembrie din același an, este numit profesor provizoriu la Gimnaziul din Câmpulung Moldovenesc. În 1 septembrie 1913, este numit profesor titular definitiv la Gimnaziul Greco-Oriental din Suceava. În toți acești ani Emanoil Iliuț desfășoară o bogată activitate profesională și publică, fiind bibliotecar al școlii, membru activ în cadrul unor societăți profesionale și culturale ale vremii: Societatea „Școala română”, Reuniunea de cântare, Societatea Doamnelor Române, Clubul Român, Societatea „Muzeul orașului Suceava”, Librăria și Tipografia „Școala Română”, Internatul de Băieți Români.

Refugiat în România în timpul Primului Război Mondial. Profesor la Liceul „Mihai Viteazul” din București, apoi la Caracal, la Bârlad și la Chișinău.

După Primul Război Mondial, Emanoil Iliuț este numit, la 1 august 1919, director al Liceului „Aron Pumnul” din Cernăuți, în fruntea căruia se află până în anul 1940. În perioada aprilie 1923 – 31 august 1932, funcționează, cu intermitențe, ca inspector-șef al învățământului din regiunea școlară cu sediul central în Cernăuți, în componența căreia intrau zonele Cernăuți, Hotin, Dorohoi, Câmpulung Moldovenesc, Rădăuți, Storojineț, Suceava și, o vreme, Fălticeni. În perioada

¹¹ Vezi Nicolae Cârlan. *Pantheonul de la Volovăț*. în „Crai nou”. serie nouă, Suceava, anul XVIII, nr. 4

interbelică, este activ în Asociația de Cruce Roșie, Cercul Profesorilor Secundari din Bucovina, Societatea Meseriașilor Români și în comitetul de conducere al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. În comitetul școlar al Liceului „Aron Pumnul” se remarcă prin activitatea socială, în cadrul căreia se înscrie, în primul rând, înființarea Căminului școlar de la 2 Mai – Mangalia, având 120 de locuri pentru cazarea elevilor bucovineni, pe timpul verii, grădina cu pomi fructiferi, plajă proprie, cantină și sală de mese, dar și sprijinirea elevilor nevoiași. Prin donațiile făcute, Emanoil Iliuț devine ctitor al Palatului Cultural din Cernăuți.

În anul școlar 1940–1941 este numit director al Liceului „Ștefan cel Mare” din Suceava. Pensionat în 1 septembrie 1941. Președinte al Căminului Cultural „Alexandru cel Bun” al orașului Suceava, președinte al comitetului de conducere al Muzeului orașului Suceava (din toamna anului 1943).

Evacuat, în martie 1944, la Băcleș, județul Severin, și la Cioara, județul Alba. Revine la Suceava în primăvara anului 1945, reluându-și activitatea la conducerea Muzeului, acum „ruinat și despoiat de valori care au rămas pierdute”, cum precizează într-un document. În octombrie 1948, este numit director onorific al Muzeului Regional Suceava, fiind retribuit lunar de la 1 septembrie 1949. De la 1 iulie 1950, încadrat ca secretar al Muzeului Raional Suceava. În această perioadă este membru al Sindicatului Învățăământului și al A.R.L.U.S.

Emanoil Iliuț este autorul unor lucrări de interes pentru cultura din Bucovina. Pe lângă cele câteva conferințe susținute în cadrul Societății studențești „Junimea” (*Conștiința națională; Preistoria artei dramatice la români*), trebuie menționate: *Învățăământul primar și normal-primar în Bucovina după Unire*, lucrare tipărită în volumul Ion I. Nistor, *Zece ani de la Unirea Bucovinei*, Cernăuți, Editura „Glasul Bucovinei”, 1928, p. 289–313; *Din însemnările lui Leon Goian*, traducere din limba germană, în „Revista Bucovinei”, Cernăuți, anul II, nr. 12, decembrie 1943, p. 581–585.

Profesorul bucovinean Emanoil Iliuț se stinge din viață în 17 martie 1966, în Suceava¹².

În memorialistica bucovineană, figura luminoasă a profesorului Emanoil Iliuț se distinge nu doar prin pitorescul evocării, viața și faptele sale reînviind – ca în atâtea alte cazuri – o întregă lume întemeiată pe valori și buna rânduială a lucrurilor, înfruntând greutățile unui trai aspru și urgiile vremii: „Specialitatea profesorului Emanoil Iliuț erau limbile latină și elină. La nevoie, preda și germana. Foarte pedant, bun gospodar, cu un remarcabil simț și tact pedagogic conducea liceul. Era exigent nu numai cu elevii, ci și cu profesorii. Nu tolera abateri de la regulament și program. Controla sistematic portul uniformei liceului și al numărului de ordine [...], veghea

¹² Confer. Emanoil Iliuț, *Autobiografie*, în „«Septentrion». Foaia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”, Rădăuți, anul XVIII, nr. 27, 2007, p. 20. Prin circulația și publicarea sa trunchiată, acest document ilustrează destinul vitreg al patrimoniului cultural bucovinean. Vezi și Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–2012) la 150 de ani*, vol. I, *Volunt*.

ca elevii să nu frecventeze cinematografele rău famate [...] sau filmele interzise (de dragoste!). Mic de statură, chel, avea ochii foarte expresivi și mobili. Avea darul ubicuității: puteai să-l întâlnești pretutindeni, la parter, la etaj – liceul avea parter și un singur etaj –, în curte – locuia în clădirea liceului –, în oraș, în locurile în care se presupunea că ar fi putut avea loc abateri de la regulamentul școlii. Sub acest aspect ne amintea de Ștefan cel Mare în caracterizarea lui Ion Neculce.

După pensionare, s-a retras la Suceava, unde a și murit în vârstă de 84 de ani. În cimitirul orășenesc este un mormânt modest în care o pisanie amintește că aici odihnește Emanuel Iliuț, fiu de agricultor din Crasna, fost profesor de liceu. Mai mult, în anul 1966, nici nu s-ar fi putut scrie. Elevii i-au păstrat recunoștință și admirație”¹³.

Popescu, Radu. Născut în 3 august 1909, în comuna Cireș-Opaițeni, din districtul Storjineț, în familia agricultorilor Gheorghe și Aspazia, născută Dugan, fiind al patrulea lor copil.

Școala primară, cu durata de patru clase, o face în satul natal între anii 1915 și 1919. În toamna anului 1919, Radu Popescu este înscris de părinți la Liceul „Aron Pumnul” din Cernăuți. Printre profesorii săi de la Cernăuți, abia reîntorși de pe front, se află Dimitrie Marmeliuc și Haralambie Geagea, ulterior, amândoi ajunși profesori universitari.

Din 1920, Radu Popescu este transferat la Liceul „Regele Ferdinand I” din Storjineț. Își trece bacalaureatul în 1928. În toamna anului 1928, Radu Popescu se înscrie la Facultatea de Științe, Secția științe naturale, a Universității din Cernăuți, pe care o abandonează după numai un an. În perioada 1929–1934, Radu Popescu studiază la Facultatea de Drept a Universității din Cernăuți. Devine membru al Societății academice „Junimea” și locuiește, pe durata studiilor, în căminul acestei societăți de pe Str. Reședinței Mitropolitane nr. 7. În 1934, Radu Popescu își ia licența în Drept, după care urmează, la București, Școala Superioară de Notari a Titraților Universitari (1 septembrie – 31 decembrie 1934).

Cu data de 1 ianuarie 1935, Radu Popescu este încadrat ca notar în comuna Vijnicioara, din județul Storjineț, o frumoasă comună de munte și stațiune climaterică totodată, situată la frontiera cu Polonia, pe râul Ceremuș. Aici trăiește cei mai frumoși ani ai vieții și carierei sale, până în iunie 1940, când, la evacuare, este repartizat ca notar în județul Prahova pentru trei comune: Bărcănești, Tătărani și Brazi. După cutremurul din decembrie 1940, este transferat, tot ca notar, în comuna Straja, din județul Rădăuți, apoi în comuna Vicovu de Sus, unde îl găsește intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial (iulie 1941). Din ordin administrativ, Radu Popescu revine la Vijnicioara, de unde, peste doar o lună, este numit pretor cu delegație la Pretura Storjineț. După susținerea examenului pentru această funcție, în 1941, devine pretor titular la Pretura Storjineț.

¹³ Vladimir Trebici, *Însemnări din memorie* (I), în „Glasul Bucovinei”, revistă trimestrială de istorie și cultură,

În anul 1944, în cel de-al doilea refugiu al bucovinenilor, Radu Popescu răspunde de conducerea unei coloane civile de refugiați, care pleacă din Storjineț la data de 25 martie, cu 535 de persoane, până la Baia de Aramă, în județul Mehedinți¹⁴. De aici este repartizat la Pretura Lugoj, unde funcționează până în anul 1945, când este chemat la Suceava. În Bucovina, lui Radu Popescu i se încredințează organizarea Plășii Dărmănești, nou înființate. După un an, este transferat la Pretura Solca, unde funcționează ca prim-pretor. În august 1947, Radu Popescu este numit subprefect la Prefectura Suceava, post pe care îl deține până la desființarea prefecturilor și preturilor, acestea fiind înlocuite cu comitetele provizorii (1948).

Urmare a reformei administrative din 1948, Radu Popescu este repartizat ca șef al Secției Financiare a orașului Solca, pentru câteva luni, după care este trecut la Administrația Financiară Suceava, fiind încadrat ca inspector financiar la Secția Financiară a orașului, Serviciul Veniturilor de Stat. Perioada de un deceniu, cât funcționează în sistemul financiar al noului regim, „democrat-popular”, potrivit mărturisirilor din amintirile sale, este cea mai neplăcută și mai dureroasă din întreaga sa carieră și din întreaga viață.

În 16 octombrie 1958, Radu Popescu părăsește Finanțele Publice, devenind jurisconsult la Fabrica de Încălțăminte „Străduința” din Ițcani-Suceava, până la pensionare (31 mai 1974). Se stinge din viață în 5 decembrie 2000, fiind înmormântat în Cimitirul „Pacea” din Suceava.

După pensionare, Radu Popescu trăiește, la Suceava, într-o modestie distinsă, continuând istoricul familiei Dugan-Popescu, început de unchiul său Ilie Dugan-Opaîț (1886–1962). Scrierile sale, rămase în manuscris timp de trei decenii și necercetate până acum, oferă celor interesați de cunoașterea istoriei contemporane o bogăție de informații referitoare la Bucovina (cadru geografic, social și economic, demografie, relații interetnice, etologie umană, genealogie etc.)¹⁵. Studiul nostru *Radu Popescu, un memorialist bucovinean necunoscut, la centenarul nașterii sale* (2009, 2010), însoțit de o anexă excerptată din memorialistica acestui autor bucovinean necunoscut publicului larg contemporan, valorifică documente inedite de arhivă și aduce în prim-plan o familie de țărani din Bucovina, Gheorghe și Aspasia Popescu din comuna Cireș-Opaîțeni, trăind sub diferite tipuri de administrație și crescându-și copiii în spiritul unei etici înalte, ilustrate prin fapte memorabile și un îndemn testamentar pilduitor: „– Fă bine tuturor. Cât mai mult bine și ferește-te de a face rău cuiva. Dumnezeu răsplătește

¹⁴ La Direcția Județeană Suceava a Arhivelor Naționale, în *Colecția Documente*, vol. VII, Pachetul XXXVII, sub numerele 65–86, se află douăzeci și două de documente, referitoare la eveniment, necercetate până acum. Câteva dintre acestea aduc informații noi referitoare atât la refugiarea civililor bucovineni cât și la evacuarea documentelor de arhivă din mai multe localități ale județului Storjineț.

¹⁵ Noi publicăm memorialistica sa în volumul Ilie Dugan-Opaîț, *Familia Dugan din Cireș-Opaîțeni*, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și comentarii, glosar, anexe, postfată și album de Vasile I. Schipor, Indice

binele cu bine. Cât trăiești, fă numai bine...!”[...] „– Fă bine, mult bine, ori de câte ori poți!”¹⁶

Simionovici, Nicolae. Născut în 24 august 1883, în orașul Siret, în familia lui Ioan și a Mariei Simionovici. Învăță la Școala poporală germană de băieți din orașul natal (1890–1895) și la Gimnaziul Greco-Oriental din Suceava (1895–1899). Absolvent al Pedagogiului (Școlii germane de învățători) din Cernăuți (1903). Din 1903, învățător pentru școlile populare germane și românești la mai multe școli din Bucovina: Mănăstioara (1903–1904), Siret (1904–1906), Câmpulung Moldovenesc (1906–1913), Lehăcenii Tăutului (1913–1914). Combatant în armata imperialilor în timpul Primului Război Mondial (1914–1917), voluntar înrolat în Legiunea română (1917–1918). Învățător în Cernăuți (1925–1938), referent și revizor școlar al județului Cernăuți (1919–1927), inspector de circumscripție al Ținutului Suceava (1937–1938), inspector general pentru învățământul primar al Ținutului Suceava (1938–1939). Secretar și vicepreședinte al Asociației Învățătorilor din Bucovina (1911–1914), vicepreședinte al acesteia (1928–1938), președinte al Ligii Culturale – Filiala Bucovina (1929–1939), membru al comitetului de conducere al Societății pentru Cultură (1937).

Colaborator la periodice de pedagogie ale vremii cu articole de specialitate (vezi *Utracvismul în școala populară*, în „Școala”, Cernăuți, anul I, nr. 2, februarie 1911 și anul I, nr. 4–5, aprilie 1911; *Naționalizarea învățământului popular*, ibidem, anul I, nr. 10, octombrie 1911¹⁷), redactor responsabil al revistei „Școala” (1921–1923), director al periodicului lunar „Voința școlii” (de la 18 noiembrie 1923). Distins cu Meritul cultural”, în 1936, pentru contribuția sa la dezvoltarea învățământului românesc din Bucovina. Autor al unor lucrări rămase în manuscris, aflate astăzi la Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera” din Suceava și la Institutul de Științe Pedagogice din București: *Cronica organizațiilor învățătoresți din regiunea Suceava (1905–1944)*; *Memoria învățământului în ținuturile românești ale Bucovinei. Medalioane de muncitori didactici 1775–1918. Monografii (I–II)*; *Memoria școlii românești de pe plaiurile Sucevei (1774–1944)*; *Presa românească pedagogică și învățătorescă din regiunea Suceava (1878–1944)*, 78 p. Autor și coautor al unor manuale școlare ale vremii: *Geografia județului Cernăuți* (1926), *Abecedar*. Partea a II-a, Craiova, Editura „Scrișul românesc”, 1936, 72 p. (în colaborare cu Aurelia I. G. Dumitrașcu); *Geografia județului Storojineț* (1937) etc. Colaborator al lui I. C. Petrescu la realizarea unor manuale școlare pentru clasele I–IV (1931, 1936).

Refugiat în 1944, cu domiciliul temporar în Slatina, județul Olt.

¹⁶ Studiul se publică în „Analele Bucovinei”, Rădăuți – București, anul XVI, nr. 2 (33), iulie – august 2009, p. 383–411. Vezi și volumul colectiv *Relacje polsko-rumuńskie w historii i kulturze. Relații polono-române în istorie și cultură*, Suceava, Związek Polaków w Rumunii. Uniunea Polonezilor din România, 2010, p. 82–92.

¹⁷ Articolele de mai sus, citate și de I. V. Goraș, în lucrarea sa *Învățământul românesc în ținutul Sucevei 1775–1918*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1975, p. 116, 117 și 118, nu sunt menționate de Erich Beck în *Bibliografie zur Landeskunde der Bukowina. Literatur bis zum Jahre 1965*, Mün

Învățătorul bucovinean Nicolae Simionovici se stinge din viață la Râmnicu Sărat, în decembrie 1982¹⁸.

Viața și activitatea acestui învățător de seamă din Bucovina de altădată fac astăzi obiectul unor evocări ocazionale, dar, din păcate, nu și al unor cercetări sistematice, care să-și propună valorificarea moștenirii culturale din Bucovina și contribuția acesteia la dezvoltarea gândirii pedagogice moderne și contemporane.

Solcan, Aurel(ian). Născut în 25 aprilie 1930, în comuna Cireș, județul Storojineț. Unicul fiu al lui Valerian și al Anghelinei. Studii la Liceul „Regele Ferdinand I” din Storojineț (1942–1943). În 1944, refugiat, împreună cu familia, la Căvăran, județul Caraș-Severin. Își continuă studiile la Liceul „Coriolan Brediceanu” din Lugoj. În 1945, familia sa revine în Bucovina, stabilindu-se la Dornești. Studii continuate la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți (1945–1950), împreună cu Ursulean Crăciun, și el originar din comuna Cireș, stabilit cu părinții săi tot în Dornești. Studii universitare la Institutul de Mine din București (1950–1955). Stagiari în diferite exploatari miniere din Valea Jiului (1955–1961), șef de serviciu la organizarea muncii în Întreprinderea Minieră Dobrogea din Constanța (1961–1977), inginer-șef la Exploatarea Minieră din Altân-Tepe (1977–1978). În 1978 trece, prin transfer, la Ministerul Minelor și lucrează la IFLGS București, ocupându-se cu problemele de organizare a muncii. Pensionat, în 1985, pe motive de boală.

Căsătorit, în 1955, cu profesoara Victoria Hâncu. Fiica lor, Nanda, născută în 1958, profesoară de limba engleză, este căsătorită cu Patrick Naboulet, profesor de educație fizică și sport, fost campion național de lupte greco-romane. Prin fiicele lor, Karine și Sandra, neamul său se continuă pe linie maternă în Franța.

Aurelian Solcan se stinge din viață în 18 aprilie 2009, în sâmbăta Paștelui, cu trei ore înainte de Înviere. Colegii săi de studii și de muncă îl apreciază pentru calitățile sale, păstrându-i vie memoria: „Era un om minunat, cu un aer distins și cu o alură înaltă și senină, ca un adevărat boier al acelor timpuri. Pe plan profesional era un coleg excelent, sincer și apropiat, bun organizator în activitatea lui, fiind stimat și apreciat de toți colegii pentru aceste calități. A fost o persoană discretă și modestă, de o inteligență excepțională, inventiv și priceput în toate, cu un interes permanent pentru tot ce există și se inventează, un spirit deschis și tolerant”¹⁹.

La fel ca mulți dintre contemporanii săi, inginerul bucovinean Aurelian Solcan, lasă posterității, prin viața și faptele sale, un model care ar trebui cunoscut și valorizat astăzi, într-o nouă vreme de restriște, de bogată promovare a servituții și imposturii, când mai cu seamă noile generații sunt lipsite, metodic, de modele autentice, sănătoase, risipindu-se fără un rost și fără nicio perspectivă de afirmare.

¹⁸ Vezi Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Iași – Suceava, Editura Princeps – Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 2004, p. 395–396; Petru Bejinariu, *Nicolae Simionovici – omul școlii românești din Bucovina*, în „Septentrion». Foia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”, Rădăuți, anul XIX, nr. 30, 2008–2009, p. 13; Mircea Irimescu, *op. cit.*, p. 534–535.

¹⁹ Conf. „I